

היש לשמוח במפלת הרשעים?

ניסן יואלי

כל שנה עם התקרב שביעי של פסח, נאמרים דברים ואף מצוטטים מאמרי חז"ל, המוכיחים שאל לנו לשמוח במפלתן של רשעים. הדבר חמור שבעתיים כי המסר המועבר דרכם הוא כי אל לנו לשמוח אם אנו חוזים במפלת אויבינו הקמים עלינו להורגנו ומתפוצצים ברחובותינו. המסר הוא כי עלינו להיות עצובים על מותם של בני אדם גם אם הם רחוקים מלהיות חפים מפשע, ידיהם מגואלות בדם אחינו היהודים, ואולי אף קוראים לנו להתאבל על "קדושת חייהם" שקופדה.

אולם נראה לי כי מי שכותב דברים מעין אלו, לוקה **בחוסר הבנת הנקרא** של חז"ל, במקרה הטוב, ו**בחוסר יושר אינטלקטואלי** במקרה הרע. לו רק היה מעיין במקורות שהוא מצטט, וזאת מכלי ראשון (מדברי חז"ל במקור) ולא ממקורות ביניים, היה מגיע למסקנה הפוכה מזו לה הוא מטיף.

הדברים שיובאו להלן לקוחים מתוך מאמריהם של רבתי הרב פרופ' בנימין זאב בנדיקט זצ"ל (שהיה רבה של שכונת אחוזה בחיפה) – אסופת מאמרים (עמ' כ והילך) והרב ד"ר אליהו רחמים זייני שליט"א (ראש ישיבת "אור וישועה" בחיפה) - ענייני פסח בהלכה ובהגות (עמ' 25 והילך).

להלן הציטוטים השכיחים ביותר:

הראשון החביב על שוללי השמחה היא הגמרא מהתלמוד הבבלי, מסכת סנהדרין דף לט ע"ב: "דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב {שמות י"ד} "ולא קרב זה אל זה כל הלילה" - **באותה שעה** בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא אמר להן הקדוש ברוך הוא **מעשה ידי** טובעין ביס ואתם אומרים שירה לפני? ומכאן משתמע כי אין לשמוח על מפלת הרשעים, ולא היא. אין במאמר איסור לשמוח אלא הצגת עובדה **שאין הקב"ה** שמח במפלתן של רשעים והמשך המאמר מוכיח: אמר רבי יוסי בר חנינא: **הוא** אינו שש אבל **אחרים** משיש". והתלמוד אף מוכיח זאת מפסוקים (שם).

יתר על כן, מאמר זה, המובא בתלמוד – מובא "אגב גררא" ובצורה חלקית, דרך משא ומתן של גמרא, אך מופיע בשלמותו בילקוט שמעוני, (שמות פרק טו המשך סימן רמא), ושם משתמע כי "מעשה ידי" אינן המצרים, כפי שניתן היה לחשוב, אלא **בני ישראל** דווקא: "**בשעה שהיו ישראל חונים על הים** באו מלאכי השרת לקלס להקב"ה ולא הניחן שנאמר "ולא קרב זה אל זה" ואומר "וקרא זה אל זה". למי היו דומין למלך שנשבה לו **בנו, לבש נקמה באויביו** והלך והביא אותו ובאו הבריות לומר לו הימנון אמר להם **לשאני פודה את בני אתם מקלסין אותי כד ישראל היו נתונים בצרה** ביס באו מלאכי השרת לקלס להקב"ה **נזף** בהם אמר להם הקב"ה **בני נתונים בצרה ואתם מקלסין אותי?!...** כיון שעלו ישראל מן הים באו **ישראל ומלאכי השרת לומר שירה** אמר הקב"ה למלאכי השרת הניחו ישראל **תחלה** שנאמר אז ישיר משה. נמצאו הנשים ומלאכי השרת עומדים מי יקלס תחלה?... אמר רבי לוי **השמים** (=לשון שבועה) ... הנשים קלסו תחלה... התחילו מלאכי השרת **להתרעם** אמרו לא דיינו שקדמו לנו האנשים אלא אף הנשים? אמר להם הקב"ה חייכם כן!... אחרי שקלסתי אני וחברים שלי, אחר כך אמרו מלאכי השרת "ברוך כבוד ה' ממקומו..."

המאמר המופיע בתלמוד הוא חלק מדרשה ארוכה המופיעה בשלמותה בילקו"ש ובה מתברר כי הקב"ה לא הניח למלאכים לומר שירה כי מעשה ידיו (=בני ישראל **טובעים** – עומדים לטבוע) ואין זה הרגע המתאים לומר שירה. גם לאחר שבני ישראל נצלו, עדיין לא הניח הקב"ה למלאכים, לומר שירה עד שאמרו בני ישראל שירה, ועד שאמרו הנשים שירה ורק לאחר מכן המלאכים הורשו לומר שירה – אם כן מקומם של המלאכים לומר שירה על מפלת המצרים נקבע לסוף התור – המלאכים **בסוף**.

עוד חביב על אוסרי השמחה על מפלת הרשעים ציטוט אחר מן התנ"ך, (משלי כד, יז) האוסר כביכול לשמוח במפלת האויבים: "בְּנֶפֶל אוֹיְבֶיךָ אֶל תִּשְׂמַח וּבְכַשְׁלוֹ אֶל יָגֵל לְבָבְךָ", אולם ציטוט אומלל זה מופרך מיסודו לאור דברי חז"ל: התלמוד אומר (מסכת מגילה דף טז ע"א) "אמר ליה (=המן למרדכי) סק (=עלה על הסוס) ורכב אמר ליה (=מרדכי להמן) לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא (=אינני יכול שכוחי חלש מימי התענית) גחין וסליק (=התכופף המן ועלה עליו מרדכי). כי סליק **בעט** ביה (=כשעלה מרדכי בעט בהמן!). אמר ליה (=המן למרדכי) לא כתיב לכו {משלי כ"ד} "בנפל אויבך אל תשמח?!" אמר ליה (=מרדכי להמן) הני מילי בישראל (=דברים אלו הם לגבי היהודים, אם **אויבך היהודי** נופל אל תשמח) אבל בדידכו (=אבל לגביכם הגויים הרשעים) כתיב {דברים ל"ג} "ואתה על במותימו תדרוך".

איך יכולים עד כדי כך לסרס את דברי חז"ל, תוך התעלמות מפסוק אחר במשלי (יא ז) "בְּטוֹב צְדִיקִים תַּעֲלֶץ קַרְיָה וּבְאֵבֶד רְשָׁעִים רָנָה?"

יתר על כן, התלמוד בעצמו (מסכת ברכות דף יב ע"א) אומר כי זו **חובה לשמוח על מפלת הרשעים** וזה אף נפסק להלכה: "אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב: כל שלא אמר "אמת ויציב" שחרית ו"אמת ואמונה" ערבית **לא יצא ידי חובתו** שנאמר {תהלים צ"ב} להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:

"אמת ויציב" ו"אמת ואמונה" אלה הן תחילת שתי הברכות שלאחר קריאת שמע. ומה נאמר בהן?

ב"אמת ויציב": "כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הִרְגָהּ. וּבְכוֹרֶךָ יִשְׂרָאֵל גָּאֲלָהּ. וַיִּם סוּף לָהֶם בְּקַעַתָּהּ. וַיִּזְדִּים טַבַּעַתָּהּ. וַיִּדְיִדִים הִעֲבַרְתָּהּ. וַיִּכְסּוּ מִיִּם צָרִייהֶם. אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתֵר: עַל זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוֹבִים וְרוֹמְמוּ לֹא-ל. וְנָתַנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת. לְמִלְכָּךָ א-ל חַי וְקַיִם:"

וב"אמת ואמונה": "הַמֶּכֶה בְּעִבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם. וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵירוֹת עוֹלָם: הַמַּעֲבִיר בְּנָיו בֵּין גְּזָרֵי יָם סוּף. אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׂוֹנְאֵיהֶם בְּתֵהוֹמוֹת טַבַּעַת. וְרָאוּ בְּנָיו גְּבוּרָתוֹ. שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשֵׁמוֹ: וּמִלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה..."

אם כן, ההלכה מחייבת לשמוח.

יתר על כן כל יום בפסוקי דזמרא אנו אומרים את שירת היס, ולפני כן אנו אומרים את דברי דוד המלך בתהילים: "לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכְחוֹת בְּלִאֲמִים: לְאֶסֶר מַלְכֵיהֶם בְּזָקִים וּנְכַבְּדֵיהֶם בְּכַבְּלֵי בְרָזָל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כְּתוֹב הַדָּר הוּא לְכָל חַסִּידָיו הַלְלוּהָ:"

ובדבר אי אמירת הלל בששת הימים האחרונים של פסח, כבר התלמוד הבבלי במסכת ערכין (דף י ע"א) קבע כי הטעם רחוק מלהיות מה שמייחסים לו: "מאי שנא בחג (=סוכות) דאמרי' (=הלל) כל יומא ומאי שנא בפסח דלא? כל יומא דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן" זה נובע מכך שאין בימי הפסח קרבן השונה מהקרבן של היום הראשון, ולכן אין לומר בו הלל. אין לזה כל קשר למפלת המצרים כפי שמנסים לייחס לו זאת שהרי ביום הראשון אנו אומרים הלל שלם בברכה למרות שבאותו לילה של ליל הסדר, מתו כל בכורי מצרים וראינו במפלתם. יתר על כן בשביעי של פסח אנו קוראים בתורה את שירת הים שהיא השירה על מפלת המצרים בים סוף.

וגם אם יש איזה שהוא מדרש ("הרנינו") הקושר את אי אמירת ההלל בפסח לטביעת המצרים הרי שמדרש זה הוא דעת יחיד, החולק על תלמוד מפורש, ולכן כל גדולי הפוסקים (רמב"ם, שו"ע ואחרים) התעלמו מאותו "מדרש" מאחר והוא סותר מאמר תלמודי הלכתי, כפי שצוטט לעיל ואותו מדרש אף סותר את עצמו, שהרי הוא מודה כי ביום ראשון של פסח אומרים הלל שלם, למרות שמתו בו בכורי מצרים.

אין לי אלא לסיים ולבקש כי כל הנגועים בשטיפת המוח האוונגיליונית, יפסיקו לסרס את דברי חז"ל ולרתום אותם למרכבת הנצרות, המטשטשת בין הרוצח לקרבן בין אוהב לאויב המזילה דמעות תנין על כל נקמה ברשע בשעה שאינה בוחלת מלשוש כל פעם שדם יהודי נשפך כמים.